

ההוט שנקרע - סיפור / ד. זריצקי

אמי ע"ה הי"ד, היתה מבקשת בכל מיני הזדמנויות שילחשו עלי לחש נגד עין הרע. פעם היה זה כשחשתי בראשי, ופעם כאשר האדימה עיני, או כשתקפני כאב בטן או גרון. היום רצים לרופא ובולעים אנטיביוטיקה, לפעמים זה עוזר ולפעמים לא, אבל הלחש נגד עין הרע עוזר תמיד. כבר אמר רב, האמורא הגדול, שתשעים ותשעה אחוז מתים מעין הרע. ואני- שהייתי בן יחיד, אם רק עקמתי קצת באפי, מיד היתה אמי ע"ה ממהרת לרוץ אל שרה פערל שכנתנו לאמור:

- שרה פערל, חביבתי, הואילי בטובך ולחשי נא על דוד'ל שלי, משהו אצלו אינו כשורה...

שרה פערל חבושה היתה בפאה ענקית עשויה שיער סוס, והיו לה עינים קטנות, פקחיות, משהיתה שומעת את דברי אמי, מיד היתה יוצאת מביתה, יורקת שלוש פעמים ואומרת:

- טפוי, טפוי, טפוי, לכל השדות השוממים, לכל היערות הרחוקים.

היתה לוקחת קמצוץ מלח בוזקת על המצח, ולוחצת בסכין...

- זהו, כבר לחשתי, שיינדל, לכי לחיים ולשלום...

ואתם הרי רואים, ב"ה עד היום - ועד מאה ועשרים!

בספרים כתוב, שאם, חלילה, עת צרה היא ליעקב, אזי יש ללכת על קברי הצדיקים ו"למדוד" את הקבר בחוט (יש אומרים דווקא בחוט אדום) שבע פעמים, וזוהי רפואה בדוקה.

ובירושלים נהגו, שאם קרה, חלילה, משהו מיד ממהרים ל"אמא רחל" כלומר לקבר רחל אמנו בבית לחם, מרחק של כשלושת רבעי שעה הליכה ממאה שערים או מנחלת שבעה, ושם "מדדו" את הקבר בחוט.

בשעת מעשה היו אומרים תחינות שונות ומבקשים מבורא עולם ישועות ונחמות.

מובן, שהבקשות תלויות היו בשאר רוחה של המבקשת, לא כל אחת ניחנה בלשון לימודים, לא כל אחת יכולה למנות ולפרוט את כל צרכיה, ולא כל אשה מסוגלת לפרש את בקשותיה במילים הנכונות, ולשפוך דמעות כמים במקום המתאים, ולא לשכוח לבקש הכל, מכל, כל...

כאשר אשה ירושלמית הולכת לקבר רחל, היא אוספת יחד הרבה צרות והרבה בקשות מכל הסביבה, והיא הופכת לשליחת הציבור של כל השכנים. וכי יש יהודי שאין לו צרות? פעם אחד הילדים הוא לא עלינו... ולפעמים מחפשים חתן, פרנסה, הבעל משתעל וגונח, הנכדים חולים בזה אחר זה... וכשהיא כבר הולכת, הרי היא שתדלנית טובה עבור כולם.

אסתר היתה, ועודנה היום, מומחית בדבר. אומרים עליה שהיא בעלת "פה מפיק מרגליות" כלומר, היא יודעת לפרש את טענותיה, לבכות, לספר ולבקש ממש כפי שצריך. את כל מה שמעיק על לבה, ועל לבן של עוד עשר משפחות היא שוטחת כמו על צלחת.

היום נוסעים באוטובוס עד לקבר רחל, ושם עומד חייל יהודי ושומר, ואנשים נמצאים שם תמיד, עד לשעות הלילה המאוחרות. דמעות נשפכות שם כמים, ואנשים נדחקים סביב לקבר, כל אחד עם "לב מלא".

יש הממלמלים בלחישה, ודמעותיהם נוטפות בשקט, כמו מעין קטן וזך. נוטפות הדמעות, ונספגות בתוך כיסוי הקטיפה העוטף את הקבר. אחרים בוקע צערם החוצה בקול נמוך, ואין אתה יודע אם בוכים הם או נאנחים.

אחרים עומדים מהורהרים, ידיהם שלובות על לבם ועיניהם עצומות למחצה או לגמרי ושתיקה אופפת אותם. השתיקה חודרת לתוכם. שתיקה אחזת שרעפים המדברת רק לעצמה, השתיקה הזאת מספרת לאמנו רחל הכל, ללא מילים וללא דמעות, כמו השדות השתקנים בהם רעתה רחל את צאן אביה, כמו הלילות השקטים המלאים געגועים לאבינו בשמים.

ואחרים מניחים ראשם על הקבר, ומצטעקים מתוך כאבם.

אולם רק רחל אמנו יודעת מי הוא זה שזעקתו חזקה יותר, הצעקן, הגונח, או השותק...

אסתר- אין היא צעקנית וגם לא שתקנית. היא מספרת בפשטות, בלשון מדוברת והיא פונה אל רחל אמנו כדבר ילד אל אמו. היא מספרת על רחל'ה שהגיעה לפרקה ובבית אין פרוטה, ורחל'ה בוכה במר לבה, כפי שבכתה לאה אמנו, ועל יצחק משה ההולך ונחלש ואין מי שיודע מה יש לו...

עומדים בסמוך אליה ושומעים כיצד "אידישע מאמע", אם ירושלמית שידעה הרבה רעב ללחם והרבה שמחות, שהדברים הקטנים ביותר שהיו לה הסבו לה שמחה, והיא ידעה לשמוח במעט השמן שנותר בצלוחית, במעט מים זכים, או בסל פחמי עץ. עומדת היא האם הזו, ומדברת אל האמא של עם ישראל:

- אמא רחל - אומרת היא, ואני מחדד היטב את שני אוזני ומקשיב...

- אוי, היא נזכרת, מוציאה חוט ארוך, וכורכת את הקבר. היא מקיפה בחוט סביב סביב. כעת, כביכול, היא "קשרה" את רחל אמנו אליה, ועכשיו היא יכולה לדבר, משום שבאותו הרגע, שומעת רחל אמנו רק אותה, את אסתר, אל תשכחו זאת!

ואני שומע כיצד היא פונה אל רחל אמנו:

- אמא רחל, כרכתי את קברך בחוט, וכשהחוט שלם, יש בכך סימן ברכה, מקיפה אני את קברך בחוט, ומתחננת אני לפניך, שתביאי את תפלותי לפני כסא ותבקשי עלי ועל כל משפחתי אך טוב, שידוכים טובים, ורפואה שלימה ליענקל,

כלומר ליעקב בן פעשא, זה חתני הראשון, מאמע רחל - פורשת היא את כפיה - האמיני לי, הוא ממש תכשיט, גוש של זהב, אבל חלוש ביותר, ופרנסה אין, אמנם היא עובדת קצת, אך את הרי יודעת מה זה להאכיל היום שבעה פיות. אני מכניסה לשם משהו מפעם לפעם, אך כמה אני יכולה? נא בקשי עבורו פרנסה ובריאות, לו ולכל משפחתו. כן, וגם באשע בקשה ממני, שאבקש ממך עבור בנה שאינו מצליח בלימוד, הוא עלול, חלילה, לגדול... אינני רוצה כלל להוציא מפי... אנא, רחל אמנו, היי נא את שתדלנית עבורו בשמים שתהיה לו התמדה בלימוד, ויתגבר בו החשק לקיום המצוות. וכמו שהחוט הזה שלם כך תהיה כל משפחתי שלמה, ופרנסתי שלמה, ובריאותי שלימה. וכמו שהחוט מקיף את קברך הקדוש, כך יקיף אותנו המזל הטוב. וכל אלה שבקשוננו להיות שליחה עבורם זכרי אותם, ותמליצי טוב בעדם, וכשם שהחוט דק כך יהיו חטאינו דקים, שאי אפשר יהיה להבחין בהם כלל, ולא יבואו לחשבון, וכמו שהחוט מקיף אותך, אמא רחל, כך יקיפו ברכות והצלחות, אושר וכל טוב את כל אחינו בני ישראל ובמיוחד את משפחתי ואת כל שולחי - -

ופתאום - -

אני מבקש מכם, אל תתעלפו, החזיקו מעמד, לא איש בשורה אני לכם - - - מה שאני עומד לספר לכם הוא לא כל כך טוב... כי פתאום... פתאום נקרע החוט-

אתם שומעים? החוט נקרע, אולי הוא פשוט פקע מאליו, ואולי מישהו נתקל בו, ובלי כוונה, בתוך הדוחק הרב, נסתבך בו ומשכו, והחוט נקרע. החוט, החוט המקיף את קבר רחל אמנו, החוט אשר כשם שהוא שלם כך תהיינה כל המשפחות שלימות, החוט אשר כמו...

תלויים שני קצוות החוט הקרוע מדולדלים - מה אפשר לעשות?

חשבתי, שהאשה הזאת, שכידוע לכם שמה אסתר, תפול מתעלפת, שהיא תיילל. אך לא, הכל היה אחרת.

בו ברגע שנקרע החוט, מיד שינתה אסתר את תחינותיה, ובאותו פה מפיק מרגליות, באותו כושר ביטוי נפלא, המשיכה בדבריה:

- אמא רחל - כשם שנקרע החוט, כך יקרעו כל שונאינו ומשטינינו. וכשם שהחוט הקרוע הוא סימן רע, כך יהיה זה סימן רע לכל הגויים ולכל השונאים שלנו, וכשם שהחוט כשהוא שלם הרי הוא מגן מעין הרע, כך יבשר החוט הקרוע עין רעה לכל שונאינו, ובפרט לאלה המתנכלים לנו ורוצים והשכיח מאתנו את שמך הגדול, אבינו שבשמים, ושלא נוכל ללכת לקברה של רחל אמנו לבקש שתהיה לנו מליצת יושר. וכשם שהחוט הקרוע מעיד שאין דבר שלם, כך שלא תהיה שלמה ממשלת הרשעים והאפיקורסים וכל אלה ששונאים את בניך, אמא רחל יקרה, הרי את רואה את החוט נקרע, האם אין זה אות משמים, שנקרעו כל צרותינו? כשם שאי אפשר לתקן את החוט הקרוע, כך לא יוכלו לתקן את עצמם מהצרות שיפלו על ראשיהם כל אויבינו ומשטינינו הקרובים והרחוקים...

*

עמדי אחוז התפעלות מהאמהיות השופעת בה ידעה אסתר לשזור ולהתאים את תפלותיה. עקבתי אחריה ארוכות, ודומה היה בעיני, שאכן נושאת היא עמה שמינית שבשמינית מרחל אמנו...

מה דעתכם?

החוט שנקרע / ד. זריצקי

דרכי הוראה ושק"ד	ראשי הפרקים
<p>פעילות – כל תלמידה כותבת תכונה מרכזית בולטת של אמה. במהלך הקראת התכונות מתקיימת בכיתה שיחה מודרכת עם המורה, המכוונת להגדרת התכונות ולזיהוין (במקרה של קושי). כתיבת דוגמאות על הלוח (בפרט דוגמאות שיופיעו בסיפור). מסר נלווה: זהו כיבוד הורים במחשבה.</p> <p>המחשה של חוט אדום. דיון סביבו: מה הקשר? מה עושים איתו? מהן התכונות של החוט? מה הן מסמלות?</p> <p>(לדוגמה: החוט דק – החטאים יהיו דקים, החוט ארוך – החיים יהיו ארוכים, החוט מקיף - ההשגחה והסיעתא דשמיא, החוט שלם – בריאות שלימה, חיים שלמים...)</p> <p>בשלב זה של השיעור לא כדאי עדיין להשתמש במילה מוטיב.</p> <p>שיחה על אישיותו וספריו של זריצקי, פרטים על תולדות חייו (תלמיד בישיבת ראדין, היה במחנה עבודה בסיביר במלחמת עולם שניה, עלה לא"י. כתב על עולמם של בני הישיבות, מסיפורי ירושלים ועוד.</p>	<p>פתיחה: הטרמה לסיפור מוטיב מרכזי באמא</p> <p>מוטיב החוט האדום</p> <p>היכרות עם דמותו של הסופר</p>
<p>קריאה של הסיפור ע"י המורה עם שאלות הבהרה שונות תוך כדי.</p> <p>קריאת סיפורן של האמהות הראשונות המתוארות – שיינדל והשכנה שרה פערל. שאלות ותשובות כדי לזהות את התכונה הבולטת בהן: בשיינדל – מסירות (הדאגה הרבה היא ביטוי לאכפתיות ולאהבה), בשרה פערל – פיקחות וחכמה (אין ביטול וזלזול בדאגות של שכנתה אלא הבנה שיש לפעול בעסקנות רבה כדי להסיר דאגה מליבה).</p>	<p>קריאת הסיפור</p> <p>חלק א' של הסיפור</p>

<p>קריאת סיפורה של אסתר. דיון על התכונה הבולטת בה: כח התפילה. פירוט בעזרת ציטוטים מן הסיפור: יכולת ניסוח של הבקשות והוצאתן מהפה, פשטות, שפיכת הלב נוכח פני ה'. תשומת לב לתנאי החיים המצטיירים ברקע הסיפור. קטיעת הקריאה בקטע בו החוט נקרע. דיון: מה תעשה אסתר? העלאת השערות בדומה לסופר. זהו המהלך ההגיוני, בהתחשב בתפילות הרבות שהשקיעה אסתר סביב החוט. קריאת המשך הסיפור. שיחה בנושא ההבדלה בין הסימן לתפילה, בין טפל לעיקר, והזהירות באמירת מלים העלולות להתפרש לרעה.</p>	<p>חלק ב' של הסיפור</p>
<p>דיון על מקומה של רחל אימנו בסיפור</p> <p>סיכום הסיפור: לפנינו סיפור ובו כל ה"תמונות" קשורות בקשר מהותי – בכולן חוזרת ונמצאת במרכז אם ותכונתה הבולטת. כביכול יש ביניהן חוט מקשר – האם. לחזרה על רעיון ביצירה קוראים מוטיב. החזרה מעידה על חשיבותו בעיני המחבר, ועל התפקיד החשוב שהוא ממלא ביצירה. גם החוט האדום הוא מוטיב, חוט מקשר, ביצירה זו. הוא מופיע בתחילת הסיפור ברמז (עין הרע), וממשיך בחוט האדום המקיף את קבר רחל.</p> <p>למעשה – בחירה של תכונה שתהיה המוטיב שלי כאמא.</p>	<p>סיום התייחסות לאם הרביעית – רחל אימנו הסבר המושג הספרותי "מוטיב" השימוש במוטיב בסיפור</p> <p>מסר ערכי</p>